

Åpningstale på konferansen Samfunn i endring. Lillehammer 30. oktober 2007.

På vegne av Norsk kulturråd, Riksantikvaren og ABM-utvikling vil jeg ønske alle foredragsholdere og deltakere til konferansen SAMFUNN I ENDRING – KULTURARVENS BETYDNING.

Når invitasjonene er sendt ut er det alltid spennende å se hvordan det blir med påmelding. Det er en glede å se at vi har så mange deltakere og med forskjellig bakgrunn og institusjonstilknytning.

Konferansen er støttet av Norges forskningsråd, og jeg vil her benytte anledningen både til å takke for denne støtten og til å signalisere at vi håper på at konferansen skal være innledning til et tettere samarbeid med Forskningsrådet om innsats på dette feltet i framtiden.

ABM-utvikling, Norsk kulturråd og Riksantikvaren har innledet et samarbeid om kunnskapsutvikling, forskning og formidling gjennom prosjektet KAFF. KAFF står for Kulturarv i fortid, samtid og framtid. Bakgrunnen for dette samarbeidet er at de tre institusjonene har mange overlappende utfordringer. Vi har også en felles forståelse for at politikk og utvikling på disse feltene må være basert på kunnskap, og denne kunnskapen må både være relevant og oppdatert i forhold til samfunnsutvikling og andre endrede forutseninger.

Styrking av forskning og utdanning må skje i et langsiktig perspektiv. Vi skal ikke bare tilpasse oss samfunnsendringene som skjer innenfor landets grenser. Vi må se kulturarven i Norge i et internasjonalt perspektiv og søke samarbeid med relevante miljøer på tvers av landegrenser. Målet for denne konferansen er å belyse hvor viktig kulturarven er i et samfunn i endring. Dette trenger vi mer kunnskap om, og hvis vi skal få slik bedre kunnskap er det behov for et bedre samarbeid mellom forsknings- og utdanningsinstitusjonene, forvaltningen og kulturarvsinstitusjonene.

Vi har gått fra et industrisamfunn til et informasjons- og kunnskapssamfunn. Kanskje burde vi i dag heller snakke om et kultur- og kunnskapssamfunn fordi opplevelsesaspektet ser ut til å bli stadig mer sentralt. Men utviklingen stopper ikke der. Noen forskere mener vi er på vei inn i et ”kreativitetssamfunn” eller ”The dream society: The Coming shift from Information to Imagination” som Rolf Jensen, tidligere direktør for Institutt for fremtidsforskning i København, uttrykker det. I et slikt samfunn kan historien bak ”produktene” eller ”tilbudene” bli stadig viktigere. Vi får mer fritid og ressurser til å utnytte denne tiden, og vi jakter på historier og opplevelser som også appellerer til følelser. Vi ser en økning i handlelyst og kommersielle opplevelsestilbud, og for oss som arbeider med kulturarv blir det et tankekors hvordan vi skal forholde oss til en slik utvikling. Vi må stille spørsmål om hvordan tilgang til og formidling av kulturarven kan være med på å gi de enkelte borgere muligheter for bedre og mer kreativ livsutfoldelse, og hvordan kulturarven kan være en ressurs i samfunnsutviklingen.

Vi trenger kunnskap om hvordan vi skal møte dagens og framtidens utfordringer, og kunnskap om bevaring og formidling av kulturarv er viktige i mange av disse sammenhengene.

Jeg er usikker på hvordan samfunnet vil utvikle seg, men jeg er ganske sikker på at spørsmål som klimaendringer, verdiskaping, globalisering, migrasjon og kulturelt mangfold vil være sentrale utfordringer, og på denne konferansen skal vi se nærmere på bevaring og formidling av kulturarven i forhold til disse områdene.

Vi har dystre varsler om klimaendringer. Senest i går så jeg en melding om at vi kan vente en vinter med en gjennomsnittstemperatur på ca 2,5 grader over normalen, og at det er tvilsomt om vi i store deler av landet om 30-40 år vil ha hvit jul med kjelker under juletreet. Vi går trolig mot et varmere, våtere og villere klima. Men hva vet vi om hvilke konsekvenser dette vil få for kulturminnene?

I Nord-Østerdalen, som har et av de tørreste klimaene i landet, begynner vi nå å se at økt fuktighet gir soppangrep på bygningsmassen. Her handler det kanskje mest om å få bedre rutiner for løpende vedlikehold og tilsyn? Men andre steder kan det kreves langt sterkere tiltak. Hvordan vil det gå med Bryggen i Bergen hvis havvannstanden fram mot 2050 øker slik mange forskere mener. Blir de rammet av springflo to ganger i døgnet og hvordan skal vi i så fall forholde oss til det?

Kulturministeren har bestemt at 2009 skal markeres som et kulturelt mangfoldsår. Vi har en samisk urbefolkning. Kvener, skogfinner, jøder, romani eller tatere og rom eller sigøynere er utpekt som nasjonale minoriteter, og vi har ikke minst de mange nye innvandrergroppene som har kommet til landet i nyere tid. Hvordan skal vi sikre kulturarven som er knyttet til disse kulturene? Hvor viktig er det at de forskjellige groppene som bor i dette landet skal ha kunnskap om egen og hverandres kultur.

Hvis vi mener at dette er viktig, har vi da sikret bevaring av denne kulturarven? Vi kan ikke klare å bevare alt. Hva er det viktig å prioritere, og hvilke utvalgsriterier skal legges til grunn for en slik prioritering? Hvordan skal vi få til gode formidlings- og opplevelsestilbud innefor dette området – formidlingstilbud som når ut til brede grupper og ikke bare er egnet for å nå en snever krets?

Vi som har vårt daglige tilknytning til de tradisjonelle kulturveninstitusjonene har ofte vært mest opptatt av å bevare og formidle de materielle kulturminnene. Norge har nå ratifisert Unescokonvensjonen om vern av immateriell kulturarv, og vi trenger mer kunnskap om hvordan vi bør satse for å styrke dette feltet om hvilke områder som er viktige - og vi trenger mer kunnskap om sammenheng mellom den materielle og den immaterielle kulturarven og om sammenhengen mellom kultur og natur.

Innen for kulturvernet har vi nok ofte vært ensidig fokusert på at det er penger som skal til for at vi skal dekke de behovene vi ser. Hvis vi bare får mer penger så skal alt gå bra! Men det blir en litt for enkel forståelsesmodell. Økonomiske ressurser er viktige. Men god kunnskap er helt nødvendig hvis vi skal få noe særlig resultater ut av pengene, og det er viktig at vi sikrer en forskning som kan gi allsidig og kvalitetssikret kunnskap også på våre områder. Vi trenger dyktige medarbeidere som har fått en utdanning med utgangspunkt i forskningsbasert undervisning – en utdanning som legger vekt på kompetanseutvikling og som gir rom og

grobunn for nye tanker og ferdigheter, slik at vi igjen kan utvikle nye metoder og nytt verktøy for å nå våre mål.

Vi lever i et samfunn der det generelle kunnskaps- og utdanningsnivået er stadig økende, og vi møter nye krav og ikke minst nye forventninger fra de ulike brukergruppene. I museene er ikke publikum lenger fornøyd bare med å få se de delene av samlingene som er presentert i utstillingene. De vil vite hva museene har i magasinene, og de vil ha tilgang til kataloger og andre kunnskapskilder. Men disse kildene er ofte svært dårlig tilrettelagt for allment bruk! Katalogene er opprinnelig beregnet bare på museenes eget fagpersonale og dere kolleger, og vi må arbeide for å tilrettelegge kunnskapskildene slik at de for framtiden kan fungere og være tilgjengelige både for leg og lærd.

Og vi skal forholde oss til den digitale utfordringen. Vi er opptatt av at det er vanskelig å tenke seg at elektronisk formidling helt kan erstatte opplevelsen av møtet med de originale objektene eller den kontakten som skjer ved å være fysisk tilstede ved formidling av immateriell kultur. Men det er klart at vi kan gi an annen formidling og tilgang til langt bredere brukergrupper. Vi må regne med at i framtiden vil stadig mer av tilgang og formidling av kulturarven skje via nettet. Vi vet i dag noe om omfanget av denne formidlingen, litt om hvor mange som logger seg inn på disse nettstedene, men vi vet nesten ingen ting om hvem de er, hvilke forventninger og ønsker de hadde og ikke minst om hvilke opplevelser og kunnskaper de sitter igjen med når de logger seg ut. Men den digitale teknologien er slett ikke bare interessant i formidling. Vi har trolig bare sett en sped begynnelse av hva den vil bety i forhold til forskning på og bevaring av kulturarven.

Jeg håper denne konferansen både kan bli en kilde til kunnskap for oss om er tilstede og skal lytte til innlegg og delta i diskusjoner. Men jeg håper også at den kan fungere som en møteplass der det kan knyttes nye kontakter og bygges nettverk som kan bidra til å fremme arbeidet med kunnskapsutvikling og forskning på bevaring og formidling av kulturminner videre!

Forskning er i seg selv utviklende. Den skaper ny kunnskap, og i en tid der vi er opptatt av å kontrollere forbruk av energi og andre ressurser er det flott å tenke på at kunnskap ikke er en slik begrenset ressurs som kan brukes opp. Jo mer vi bruker av den jo mer får vi igjen, og når kjent kunnskap møter ny kunnskap vil den utvikles og foredles!